

ויצא

שמירת שבת שנאמר ¹⁰ ויחן את פני העיר נכנס עם מדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם⁸ שלא במדה שנאמר¹ והי' זרעך כעפר הארץ וגו'^{10*}.

מפרשים ¹¹ זיינען מסביר, אז דער טייטש פון די ווערטער „אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת“ איז (ניט אז עס ווערט בכלל ניט דערמאנט אין תורה אז ער האט געהיט מצות שבת — וואָרם עס שטייט ¹² דאָך ביי אברהם'ען „וישמור משמרת“ און חז"ל ¹³ טייטשן: „אפילו הלכות עירובי חצירות הי' אברהם יודע“ — נאָר) אז עס ווערט ניט געזאָגט „בפירוש“ או „בדרך פרט“ וועגן שבת באַזונדער, נאָר בלויז בכלל, איינגעשלאָסן אין אלע מצוות פון התורה כולה: משא"כ ביי יעקב'ן שטייט „בדרך פרט“ אז ער האָט געהיט מצות שבת.

און וויבאלד אָט די מצוה פון שמי-רת שבת ווערט אין דער תורה אונ-טערשטראַכן ביי יעקב'ן (און ניט ביי אברהם'ען) — איז דאָס גופא אַ באַ-ווייז אז ביי יעקב איז דער קיום מצות שבת געווען אויסגעטיילט פון אַנדערע מצות ¹⁴; און צוליב דער באַזונדערער

א. בקשר מיט דעם אויבערשטן'ס ברכה צו יעקב אבינו „ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה“¹, זאָגן חז"ל²: „כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר³ אז תתענג על ה' גו' והאכלתיך נחלת יעקב וגו' לא כאברהם וכו' ולא כיצחק וכו' אלא כייעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה“.

עס איז ידוע⁴, אז שכר-מצוה איז מדה כנגד מדה — דאָרף מען פאָר-שטיין: מיט וואָס איז די מצוה פון (עונג) שבת אין אַ בחינה פון „בלי מצרים“ וואָס דערפאָר⁵ איז אויך איר שכר אַ „נחלה בלי מצרים“⁶?

ב. אָט דעם ענין — אז דער שכר פאָר שמירת שבת איז די ברכה „ופרצת“ („נחלה בלי מצרים“) — גע-פינט מען אויך בנוגע צו יעקב'ן גופא:

חז"ל זאָגן⁷: אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם⁸ במדה שנאמר⁹ קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו' אבל יעקב שכתוב בו

(1) פרשתנו כה, יד.

(2) שבת קיח, סע"א ואילך.

(3) ישעי' נח, יד.

(4) ראה סוטה ה, ב וט, כ (במשנה), ובכ"מ.

(5) וראה תניא פליט (נג, א): שמשכרה נדע מהותה כר.

(6) ראה ביי אורח ר"ס רמב. חדא"ג מהרש"א שבת שם.

(7) ועיי' שרע אדה"ז שם: נתפרשו בשבת עיי' הנביאים . . . ועונג . . . וכל המענג את השבת שכרו מפורש בקבלה אז תתענג על ה' וגו' ובדברי רז"ל שמוחלין כר.

(8) ביר פ"א, ז, פס"ד ספכ"ג.

(9) בפס"ר שם: הארץ.

(10) לך יג, י.

(10) וישלח לג, יח.

(10*) וסיפא דקרא: ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה (פי' מהרד"ו). ובפס"ר (וכן בביר הוצאת תיאודור) הובא הסיום כפנים.

(11) רש"י לביר שם. פי' מהרד"ו שם.

(12) תולדות כו, ה.

(13) ביר פס"ד, ד. ושי"ג. וראה גם פירשי עה"פ.

(14) וראה לקרש ח"ה ע' 69, שילי שהמצות שנאמר בפירוש אצל א' מהאבות, קיים מצד ענינו הפרטי, עיי"ש.

דעם חילוק צווישן דער מצוה פון שבת און אנדערע מצות:

אנדערע מצות, וויבאלד זייער אופן הקיום איז דורך אן „עבודה ועשי׳“, זיינען דא חילוקים צווישן דעם אופן קיום המצוה דורך צדיקים גדולים און דעם אופן הקיום דורך אנשים פשוטים: צדיקים גדולים, בא זייער הנחת תפילין כנגד הלב ועל הראש, למשל, איז דאך ביי זיי דער לב (ומוחין שב) ראש באופן נעלה ביותר — משא״כ ביי אנשים פשוטים. און על דרך זה ביי אנדערע מצות.

דאקעגן די מצוה פון שמירת שבת, וואָס באַשטייט פון מנוחה און שביתה פון עניני עשי׳, איז דאך אין דעם „ניט“, אין דעם העדר ¹⁷ ניטאָ קיין אוינטערשייד צווישן איין איד און א צווייטן. וואָרום הגם די שביתה פון אנשים פשוטים איז פון מלאכה סתם, די שביתה פון עושי מלאכת המשכן — איז מלאכות המשכן, אויך איז דאך די שביתה פון דער עבודת הברורים של ימות החול ¹⁸ — איז עס בלויז אַ חילוק אין די ענינים פון וועלכע מאַזי

מעלה אין זיין קיום-מצות שבת האָט ער זוכה געווען צו ברכת „ופרצת“.

אויך דאָרף מען זאָגן, אַז דערפון וואָס פון אַלע פרטים אין מצות שבת וואָס יעקב האָט מקיים געווען, דער-מאָנט די תורה בפירוש דעם פרט פון „קבע תחומין“ — איז פאַרשטאַנדיק, אַז כאָטש די ברכה „ופרצת“ האָט אַ שייכות צו שמירת שבת אין אַלגעמיין (כל׳ חז״ל: „יעקב שכתוב בו שמירת שבת“), פונדעסטוועגן האָט זי אַ באַזונדערע שייכות צום ענין פון תחומין.

אין אנדערע ווערטער: אָט די ספּעציעלע מעלה אין קיום מצות שבת, מיט וועלכע יעקב האָט זיך אויסגעצייכנט, האָט זיך אויסגעדריקט במיוחד אינעם קיום פון דעם ענין התחומין.

דאָרף מען פאַרשטיין: א) אין וואָס איז באַשטאַנען די באַזונדערע מעלה פון קיום מצות שבת דורך יעקב לגבי דעם קיום פון דער זעלבער מצוה דורך אברהם, וואָס צוליב דעם ווערט דאָס דערמאָנט נאָר ביי יעקב׳, און וואָס דערפאַר האָט ער זוכה געווען צו ברכת „ופרצת“? ב) פאַרוואָס דריקט זיך אויס אָט די מעלה דוקא אין דעם ענין פון תחומין ¹⁵?

ג. וועט מען עס פאַרשטיין בהק-דים דאָס וואָס דער מיטעלער רבי — בעל הגאולה פון יו״ד כסלו ¹⁶ — איז מבאר אין זיין מאמר „אתה אחד“ ¹⁷,

(15) וברט לפי׳ ידי משה לביר מ״א שם ש.אברהם לא קיים עירובי תחומין ולא עשה המצוה רק במדה כו״.

(16) יום אמירת (שיחה) מאמר זה.

(17) ס״ע 8 ואילך (נדפס, בקונט׳ בפ״ע — תשכ״ה). מאמרי אדהאמ״צ קונטרסים ס״ע י ואילך.

(17) אין להקשות דה״ז בכל מצות לא תעשה * —

ואינו — כ״ל, לדוגמא, לית דלא יהי׳ לך אלקים אחרים — תוכנה האיסור דע״ז (דשייך לאמונה ודעת כו״) וכתוצאה מזה בא האיסור דעשיית ע״ז, השתחוואה וכד׳ והשבתת ע״ז כו״,

משא״כ השביתה ומנוחה דשבת — זהו תוכן הציווי „ומנוחה שלימה“, שביתה — מכל מלאכה״) וכמש״נ (יתרו כ׳ י״א): לא תעשה כל מלאכה גר׳ כי גר׳ ינח ביום השביעי.

(18) ראה ד״ה אתה אחד שם: ובורר אסור כגשמיית וברוחנית כו״.

(*) להעיר משייכות איסור תחומין לכל מצות ל״ת — מדיה להבין שרשי הדברים כו״ השמים כסא׳ סוסי׳ג (אוה״ת בראשית (כר׳ ג׳) ע׳ 948).

מנוחת שבת איז „מאתך ממש“, פון עצמותו ומהותו ית' ²⁴, און דערפאר איז די מנוחה אויך ביי אידן פאר-בונדן מיט עצם הנפש ממש — בחי יחידה. „ועל מנוחתם יקדישו את שמך“: דער ענין פון מסירת נפש על קידוש השם ²⁵, געפינט זיך אין זיין גאנצקייט ביי אלע אידן בשוה, ווייל דער כח פון מס'נ על קידוש השם קומט פון יחידה שבנפש; און דער-פאר איז „ועל מנוחתם יקדישו כח“, ווארום מנוחת שבת און קידוש השם זיינען ביידע געבונדן מיט יחידה שבנפש.

ה. דאס וואס בחי יחידה שבנפש איז גאנץ ביי יעדער איד, ניט קוקנ-דיק אויפן מצב פון זיינע כוחות — איז דאס דערפאר, וואס יחידה איז לגמרי אפגעטראגן פון די כוחות פון דעם מענטשן, זי איז העכער פון „גילוי“.

ד.ה. יחידה שבנפש איז העכער אפילו פון די בחי מקיפים פון דער נשמה, ווארום אויך זיי האבן א בע-ר'דיגע ווירקונג אויפן מענטשן ²⁶ — ווי ס'איז מבואר אין חסידות ²⁷ אויפן מאמר רז"ל ²⁸, „אע"ג דאינהו לא חו

שובת: אבער אין ענין און עצם השביתה זיינען „הכל שוין ממש“ ¹⁹.

און דורך דעם וואס ער איז מקיים בשלמות די שביתה ומנוחה ווייל עס איז „בעיניו כאלו כל מלאכתו עשוי“ ²⁰, און „משום עונג שבת“ איז ער ניט „מהרהר כלל בעסקיו“ — איז „אין ²¹ לך עונג גדול מזה“ ²².

ד. דער טעם פארוואס אלע זיינען גלייך אין דער מצוה פון שבת, אין דער מיטעלער רבי מבאר ²³, ווייל דער עיקר המצוה פון שבת איז „במנוחת הנפש בעצמותה בבחי יחידה שלמעלה מבחי הגילוי במוח ולב“. ד.ה. די מצוה פון שבת איז פאר-בונדן מיט עצם הנפש, בחי יחידה שבנפש. און דערפאר זיינען ניטא אין דעם קיין חילוקים צווישן איין איד מיטן צווייטן, ווייל אין דער בחי פון יחידה זיינען אלע אידן גלייך, פון דעם גדול שבגדולים ביז דעם פשוט שבפשוטים.

און לויט דעם, איז דער מיטעלער רבי מבאר דאס וואס מיר זאגן אין דער תפלה פון מנחת שבת „כי מאתך היא מנוחתם ועל מנוחתם יקדישו את שמך“:

24 וראה ד"ה אתה אחד שם (לפניו) בפי מנוחה שלימה שאתה רוצה בה' — „בחי שלימותא דכולא שאתה מעצמותו רוצה בה כח“ וביסודו (ר, רע"ב) פ"י שאתה בעצמות התענוג הפשוט כח.

25 בפע"ת, בס"י האריד"ל וכו': דיכוון למס' על ק"ה באמרו יקדישו את שמך.

26 ד"ה אתה אחד שם ע' 9 (מאמרי אדהאמ"צ שם ע' יא"ב). ת"ח לך צה, סע"ג ואילך. א"מ"ב שער הציצית פ"ד. פ"ח. פכ"א. סד"ה תקעו עת"ר. ד"ה וזאת התרומה שם. וראה ת"א נה, רע"ב. לק"ת תצא לו, ד. 27 לק"ת במדבר טז, א ואילך. תצא שם. האוינו ע"א, ד. מטומות שבהערה הקודמת. ועוד.

28 מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א

19 עיין שם ריש ע' 9 (מאמרי אדהאמ"צ שם ריש ע' יא).

20 שרע אדה"ז שס"ז סכ"א. וראה בב"י שם שהביא המקור מאה"ת לר' יונה ובאה"ת שם: וכן אנו אומרים בתפלה מנוחת שלום השקט וכטח מנוחה שלימה שאתה רוצה בה — שבוה קאי אדמרי האמצעי במאמרו.

21 שרע שם מהטור (מסמ"ק סר"פ. רפ"א)). 22 ראה באריכות איך דהעונג דשבת בא מצד השביתה ומנוחה דשבת: סידור קעד, א ואילך. קצט, ג ואילך. המשך תרס"ז ע' תקמג ואילך. ועוד.

23 ס"ע 8 (מאמרי אדהאמ"צ שם ס"ע ז' ואילך.

די ד' אמות של האדם, הרחוקים בתכלית הריחוק אשר אין ריחוק יותר ממנו — און דערפאר קען דאָרט שורה זיין יחידה שבנפש.

און דאָס איז אויך דער טעם³² פאָרוואָס ס'איז דאָ דער דין פון ד' אמות ביום השבת, ווי חז"ל³³ לערנען פון פסוק³⁴, שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו — ווייל אין שבת איז דער גילוי פון בחי' יחידה, וואָס השר- אתה איז אין די ד' אמות של האדם³⁵.

ו. עפ"י כהנ"ל, איז מובן די שיי- כות פון ברכת „ופרצת“ מיט מצות שבת: „ופרצת“ איז אַ „נחלה בלי מצרים“, וואָס לאמתתו — איז דאָס דער מרחב פון עצמותו ומהותו ית' וואָס האָט ניט קיינע הגבלות; און דאָס ווערט נמשך דורך שמירת שבת, וואָס „מאתך היא מנוחתם“ — „מאתך ממש“³⁶

און דאָס איז אויך די מעלה אין דער שמירת שבת פון יעקב אויף שמירת שבת פון אברהם:

הציצית פכ"א. ת"ח בשלח רנה, א. שם ב' ואל"ך. וראה קונט ענינה של תורת החסידות ס"כ, דזהו טעם הדיון ד' אמות של אדם קונות לו גם שלא מדעת, עיי"ש.

(32) ד"ה אתה אחד ע' 10 (מאמרי אדהאמיצ שם ע' יב). אמ"ב שער הק"ש שם.

(33) עירובין מח, א. נא, א. ירושלמי שם פ"ד ה"א. מכילתא בשלח טו, כט. פרשי' שם — לענין ד' אמות חוץ לתחום.

בתיב"ע, פס"ז ורא"ם לבשלח שם — שגם טלטול ד' אמות ברה"ר נלמד משם.

(34) בשלח שם.

(35) להעיר מהקסיד בספרי זוטא (שלח טו, לב) — דאין לאדם בשבת אלא ד' אמות לחוד (גם בתוך התחום).

(36) ראה גם אה"ת ויצא קצא, ב. ולהעיר מחדא"ג שבהערה 5.

מזליהו חז"י, אז פון בחי' מזל שבנשמה, וואָס דאָס איז דער מקיף הנשמה, פאלן אַריין הרהורי תשובה צום מענטשן אָן הכנות וכו'.

אָבער יחידה שבנפש איז העכער פון צו האָבן אַ גלוידיקע ווירקונג אין מענטשן, ביז עס זעט אויס כאילו זי האָט ניט קיין שייכות צו אים.

דערפאר קען ניט זיין די השראה פון בחי' יחידה אין די כלי הגוף: נאָכמער: אָפילו ניט אין די מקיפים שעל האדם, ווי לבושים און בית²⁹, וואָס אין זיי זיינען שורה די מקיפים של הנשמה — וואָרעם וויבאלד זיי האָבן אַ שייכות און אָנגעמאָסטנקייט צום מענטשן³⁰

[ניט בלויז „לבושים“, דער „מקיף הקרוב“, וועלכע נעמען אַרעם דעם מענטשן אין אַן אופן פון זיין צו- געפאָסט לויט דער מאָס פון דעם וואָס טראָגט די לבושים, נאָר אויך „בית“, וואָס איז אַ „מקיף הרחוק“ איז ווייט פון מענטשן, האָט אויך ער אַ שייכות וערך צום מענטשן]

קען דאָרטן ניט זיין די השראה פון יחידה וואָס איז מובדל לגמרי פון מענטשן.

נאָר די השראה פון יחידה איז (ווי) ס'איז מבוואָר דאָרט אין מאמר³¹) אין

(29) ראה בארובה ד"ה מזמור שיר — לקראת ברכה צה, ד ואל"ך (בשינויים — בסה"מ הנחות ה"פ ע' עט ואל"ך). סידור שער התפלה יט, ד ואל"ך. ובכי"מ.

(30) ראה מקומות שבהערה הקודמת. ד"ה אתה אחד שם.

(31) שם. אמ"ב שער הק"ש פמ"ב מגי. שער

(*) באמ"ב שם (וכן בתרו"ח שם — רנד, טע"ב ואל"ך). ד' אמות הוא דוגמת מקיף דבית, מקיף דמקיף — אבל כד"ה אתה אחד הוא כבפניס.

ז. עפ"י וועט מען אויך פארשטיין פארוואס פון גאנצן כלל פון שמירת שבת ווערט דא אויסגעטיילט דער ענין פון תחומין: דער „תחום" פון א מענטש איז בדומה צו די ד' אמות שלו, ווארום דער תחום איז דאך „מקומו" של האדם (דערפאר לערנט מען עס אפ⁴¹ פון פסוק „אל יצא איש ממקומו"). וואס פון דעם איז מובן, אז דער גילוי בחי' יחידה האט א שייכות צו דעם תחומי של האדם.

אין אנדערע ווערטער: כשם ווי ס'איז דא די השראה פון בחי' יחידה אין די ד' אמות של האדם, אזוי י"ל בדרך אפשר איז אויך דא מעין זה איר השראה אין כללות'דיקן „מקום" פונעם מענטשן⁴² — אין זיין תחום.

און דערפאר, הגם דער ענין פון יחידה דריקט זיך אויס אין כללות'דיקן קיום פון מצות שבת, האט עס אבער א ספעציעלע שייכות מיט דעם ענין פון תחומין — וואס דארטן איז די השראה פון בחי' יחידה.

(ממאמר ד"ה ויהי זרעך, ש"פ ויצא, יו"ד כטלו תשכ"ב)

ביי אברהם איז תורה כולל דעם פרט פון שמירת שבת אינעם קיום פון כללות התורה, ווייל זיין ענין איז ניט געווען דער באווייזן בגילוי די מעלה פון שמירת שבת לגבי אנדערע מצות — גילוי בחי' יחידה;

דוקא ביי יעקב³⁷ (קו האמצעי, וואס ער דוקא איז עולה בפנימיות³⁷ הכתר), וואס ביי עס איז געווען דער ביטול בתכלית³⁸ — וואס דערפאר שטייט³⁹ (אלס הקדמה צו ברכת „ופרצת") „וה' זרעך כעפר הארץ", וואס „עפר" ווייזט אויף תכלית ה' ביטול⁴⁰ — האט ביי אים מאיר געווען בחי' יחידה, וואס דריקט זיך אויס בגילוי אין שמירת שבת, כנ"ל בארוכה.

(37) ראה סידור שבעה ערה 24, ד.מנוחה שלימה כר' שייך ליעקב דוקא, בחי' נחלה בלי מצרים. וראה סידור שם, דזה שייך לסעודה שלישית דשבת דכתיב ב' והאכלתיך נחלת יעקב (זח"ב פח, ב) — כי העונג דסעודה שלישית הוא עצמות התענוג הפשוט, בחי' נחלה בלי מצרים' דיעקב. ובחמשך תרס"ז (ר"ע תקמה) שהוא עצמות התענוג ממש. בחי' עצמות א"ס שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע כר' (סעודה דשחרית).³⁷ תריח נח סה, ב. ד"ה פדה בשלום תרע"ג (בהמשך תעריב ח"א). ועוד.

(38) ובדיה כל המרחם תש"ט (פ"א ואילך) מבואר דהשייכות של נחלה בלי מצרים ליעקב הוא מצד מדתו של יעקב — מדת הרחמים, עיי"ש.

(39) ראה במדבר פ"ב, יב: ויעקב נתברך בעפר הארץ כר'. ראה אהיה בלע ע' תתק"ח. תתקכ.

(40) ראה ב"ר עה"פ (פסיט, ה): מה עפר עשוי דיש לכל כר'.

(41) עירובין נא, א. ירושלמי שם. מכילתא שם ומשפטים כא, יג. פרש"י ותיב"ע בשלח שם.

(42) ראה אמ"ב ותריח (רנה, רע"א) שם, שגילוי יחידה כד"א הוא לפי שהן מקומו של האדם. ולהעיר שבאמ"ב שם (פמ"ג) — משא"כ לפניו בפמ"ב) ותריח (שם, ב), וכן כד"ה אתה אחד שם, מובא הכתוב „אל יצא איש ממקומו" שממנו נלמד תחומין (ולא ד' אמות).

ויצא ב

קביעות־דיקן „מקום מיושב“ (ניט „הר“ און „שדה“), וויילע אין דעם באַשטייט דער חידוש און מעלה פון ביהמ״ק השלישי וואָס נאָר ער וועט זיין אַ בנין קבוע ונצחי, ניט ווי בית ראשון ובית שני וואָס זיינען חרוב געוואָרן.

און דאָס איז אויך דער טעם וואָס דוקא „יעקב קראו בית“, ווייל „נחלת יעקב“ איז אַ „נחלה בלי מצרים“¹⁰, ווי עס שטייט לפני׳ן אין דער פרשה יס:¹¹ „ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה“.

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: וויבאַלד אַז דוקא „יעקב קראו בית“, האָט, לכאורה, דער ענין פון „בית“ (מקום מיושב וקבוע) זיך געדאַרפֿט אויסדריקן אין דער הנהגה און סדר החיים פון יעקב אבינו (ובפרט — בערך צו אברהם ויצחק — שקראו „הר“ ו„שדה“) — ובפועל איז אדרבה, דוקא באַ יעקב׳ן געפינט מען היפך ההתיישבות והקביעות (ובפרט — בערך פון אברהם ויצחק, וואָס האָבן אַ גאָר גרויסן טייל פון זייערע יאָרן געלעבט במנוחה ובקביעות, אויף איין אָרט) יעקב איז כל ימיו געווען אין אַן אופן פון „גר בארץ“, ר״עס היו ימי שני חיי׳¹² — פריער זיין אַנטלויפן פון עשׂון ווי דערציילט בתחלת פרשתנו: „ויצא יעקב מבאר שבע“, דערנאָך זיין געפינען זיך אין חרן

א. בשייכות צום פסוק (בפרשתנו)¹ „ויקרא את שם המקום ההוא (דעם מקום המקדש) בית אל“, זאָגט די גמרא²: „לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר³ אשר יאמר היום בהר ה' יראה ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר⁴ ויצא יצחק לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא⁵ בית אל“ — און דערפאַר שטייט אין ישעי׳⁶ „בית אלקי יעקב“ און ניט „אלקי אברהם“ אָדער „אלקי יצחק“⁸ (וכדלקמן).

זיינען מפרשים⁹ מבאר אַז די דריי שמות „הר“, „שדה“ און „בית“ זיינען מציין די דריי בתי מקדשות, און דעריבער ווערט דוקא דער מקדש השלישי אָנגערופן „בית“ וואָס ווייזט אויף אַ

(1) כח, יט.

(2) פסחים פח, א.

(3) וירא כב, יד.

(4) חיי שרה כד, טג.

(5) כ״ה בגמרא לפנינו. אבל בעי׳ „ויקרא למקום

אל בית אל“ — הכ׳ דוישלח (לה, ז).

(6) ובמדרש תהלים מזמור פא (יצחק קראו שדה שנאמר כ״ו כריח שדה) יעקב קרא אותו פלטין שנאמר (פרשתנו כח, יז) „אין זה כי אם בית אלקים“ (ועד״ז הוא בילקוט ישעי׳ רמז שצא (לענין יעקב)).

וכן מוכח מספרי ברכה (לג, יב) וביר (פס״ט, ז): כי אם בית אלקים בנוי ומשוכלל לעתיל (משא״כ באברהם ויצחק שלא נרמז בשם בית בספרי שם וביר פנ״ז, ייד, ספספיה).

(7) ב, ג (דרדיל זו הובאה בפרשי׳ שם). ובעי׳ הוא עה״כ דמיח (ד, ב) והלכו גוים גר ואל בית אלקי יעקב גר.

(8) בגמ׳: „ולא אלקי אברהם ויצחק אלא כ״ו“. ובכ״: „אלקי אברהם אלקי יצחק לא נאמר אלא אלקי יעקב לא כ״ו“.

(9) ראה חדא״ג מהרש״א ועיין יעקב לפסחים שם. צורר המור בפרשתנו. ובארוכה — אלשיך בפרשתנו. ולתהלים מזמור כד.

(10) שבת קיח, ב.

(10*) כח, יד.

(11) עיד משי׳ (במקדש הא׳) שאמר דוד (דהא׳ כב, ז׳״ד): אני ה׳ עב לבני לבנות בית גר והי עלי דבר הו״י לאמר גר הנה בן גולד לך הוא יהי איש מנוחה גר הוא יבנה בית לשמי גר.

(12) יגש מז, ט ובפרשי׳. ולהעיר מפרשי׳ לך טו, יג (ד״ה בארץ).